

Odrastanje djece bez roditeljske skrbi u RH.

Merkaš, Ela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:915259>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Hrvatski Studij Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za sociologiju

ODRASTANJE DJECE BEZ RODITELJSKE SKRBI

Završni rad

Kandidat: Ela Merkaš

Mentor: prof. dr. sc. Stipan Tadić

Zagreb, 20.07.2021.

Sadržaj

1. UVOD	2
2. TEORIJSKI OKVIR ODRASTANJA DJECE BEZ RODITELJSKE SKRBI	3
2.1. Razlozi zbog kojih se skrbi za djecu	3
2.2. Konvencija o pravima djeteta	4
2.3. Učestalost izdvajanja u institucije te odnos institucionalnih i izvaninstitucionalnih oblika zbrinjavanja u Europskoj uniji (Hrvatskoj)	5
3. INSTITUCIONALNA SKRB O DJECI BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI	7
3.1. Dječji dom	8
3.2. SOS Dječje selo	9
3.3. Udruga SOS Dječje selo Hrvatska	10
4. IZVANINSTITUCIONALNA PODRŠKA I SKRB ZA DJECU BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI	11
4.1. Udomljavanje	13
4.2. Posvajanje	15
4.3. Deinstitutionalizacija skrbi za djecu i njezini izazovi	16
5. ISTRAŽIVANJE O ODRASTANJU DJECE BEZ RODITELJSKE SKRBI	17
5.1. Ciljevi istraživanja	17
5.2. Metode	18
5.3. Rezultati	20
5.4. Rasprava	22
6. ZAKLJUČAK	22
7. LITERATURA	23

1. UVOD

Djetetovo primarno okruženje trebala bi biti obitelj. No, nažalost, nisu sva djeca imala mogućnost odrastanja s roditeljima ili barem s jednim roditeljem. Djeci koja su bez odgovarajuće roditeljske skrbi, osigurava se briga i pomoć kako bi njihovo djetinjstvo bilo što ispunjenije i kvalitetnije. Ako roditelji nisu u mogućnosti brinuti o djeci i ako su ona bez roditeljske skrbi, iz bilo kojeg razloga, država je dužna pomoći roditeljima u izvršavanju roditeljske dužnosti. Ako ipak ne postoji nikakva mogućnost odrastanja djeteta u obitelji, temeljem Obiteljskog zakona (NN 98/19) i Zakona o socijalnoj skrbi (NN 64/20) dijete se izdvaja iz obitelji te mu se traži najpovoljniji oblik skrbi za njegov daljnji razvoj. Ona djeca koja nemaju odgovarajuću roditeljsku skrb smještaju se u različite za to specijalizirane ustanove, poput dječjih domova, domova obiteljskog tipa ili udomiteljskih obitelji. Iako se svakodnevno radi na poboljšanju kvalitete gore navedenih oblika skrbi, nažalost i dalje nije nepoznanica kako djeca koja odrastaju u ovakvim ustanovama imaju nesretna djetinjstva, nedostatnu ili neprimjerenu skrb, manjak pažnje i sve navedeno ima negativan utjecaj na njihovo odrastanje.

Cilj ovog rada je istražiti i proučiti odrastanje takve djece te pronaći način i rješenje kako bi im se poboljšala kvaliteta života i kako bi imali više zadovoljstva i sretno djetinjstvo.

Ključne riječi: djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, skrb o djeci, dječji domovi, udomiteljstvo, institucijska skrb

2. TEORIJSKI OKVIR ODRASTANJA DJECE BEZ RODITELJSKE SKRBI

2.1. Razlozi zbog kojih se skrbi za djecu

Konvencija o pravima djeteta, međunarodni dokument, koju je Republika Hrvatska ratificirala 1991. godine, navodi da sva djeca imaju pravo na zaštitu od svih oblika zlouporabe, zanemarivanja, zlostavljanja i izrabljivanja. No, među glavnim razlozima uzimanja djece iz njihove primarne obitelji su zlostavljanje i zanemarivanje, siromaštvo, neadekvatni životni uvjeti, raspad obitelji, nedostatak roditeljskih sposobnosti, zlouporaba opijata od strane roditelja te njihovi psihološki problemi i slabosti (Gudbrandsson, 2004, prema Ajduković 2004). Glavi razlog za izuzimanje djeteta u Republici Hrvatskoj je ugrožavanje djetetovog normalnog psihofizičkog razvoja, i to najučestalije kada nastupe posljedice koje su proizašle iz nepovoljnih životnih uvjeta. Prema istraživanjima koja su provedena na ovu temu i problematiku, zaključuje se da su zanemarivanje, poremećeni odnosi u obitelji, siromaštvo, napuštanje djeteta te u najmanjoj mjeri smrt i bolest roditelja, najčešći razlozi odvajanja djece od obitelji. Osim navedenih, još neki od razloga izdvajanja djece od roditelja su poremećaji ponašanja djece, bježanje od kuće, zlouporaba opijata te nasilno ponašanje. Nastavno tome, stručnjaci socijalne skrbi vjeruju i zalažu se za pravovremeno odvajanje djece iz neadekvatnih i disfunkcionalnih obitelji, posebno iz obitelji u kojima dijete trpi neku vrstu nasilja, bilo ono fizičko ili psihičko (Ajduković, Sladović Franz, Kregar, 2005). Također, djeca koja se suočavaju s teškoćama u razvoju, smještaju se u institucije u kojima bi imali adekvatnu skrb, ali i zbog neugodnosti ili srama roditelja koji proizlazi iz razvojnih teškoća njihovog djeteta. Kao što je već navedeno, napuštanje djeteta od strane roditelja ili skrbnika smatra se razlogom za smještanje djece u takav tip institucija. Isto tako, roditelji koji imaju više djece a nisu u mogućnosti brinuti se adekvatno o svojoj djeci, svojevoljno se odlučuju za smještaj djece u institucije. Pravi razlozi “oduzimanja” djece su u najvećem broju slučajeva povezani uz karakteristike roditelja i cjelokupne situacije u obitelji, a ne uz same potrebe djeteta. Siromaštvo, poremećeni odnosi, zanemarivanje djece su nepovoljne okolnosti za rast djeteta te je iz tog razloga u takvim obiteljima potrebna pomoć. Kako bi se odgodilo izdvajanje djeteta iz primarne obitelji, pruža se podrška i profesionalno savjetovanje stručnjaka kako bi se održala cjelovitost obitelji s ciljem djetetovog ostanka u obitelji.

2.2. Konvencija o pravima djeteta

Prije trideset godina svijet se okupio sa željom da izgradi svijet dostojan djece. To je svijet u kojem svako dijete ima priliku rasti, učiti, razvijati svoje sposobnosti i talente, odrastati u obitelji te biti sigurno i zaštićeno.¹

U vrijeme kada je svjetski poredak bio u previranjima, kad je padao Berlinski zid, kad se rodio Internet - svijet se okupio da brani djecu i djetinjstvo.

Generalna skupština Ujedinjenih naroda 20. studenog 1989. g. usvojila je Konvenciju o pravima djeteta, međunarodni dokument koji priznaje prava djece u cijelom svijetu. Konvenciju je potpisalo 196 država, što je postao najprihvaćeniji sporazum u povijesti ljudskih prava. Vlada Republike Hrvatske donijela je posebnu odluku u kojoj se navodi da se nakon obavijesti o sukcesiji bivše države, Hrvatska treba smatrati članicom Konvencije o pravima djeteta od datuma njezine neovisnosti, 8. listopada 1991. godine.

Prije usvajanja Konvencije o pravima djeteta nije bilo širokog prihvaćanja temeljne veze između dobrobiti djece i moći društava u kojima žive. Zbog toga je Konvencija bila tako važna prekretnica po pitanju prava djece. Konvencija je prvi dokument u kojem se dijete smatra subjektom u sebi, a ne samo osobom koja treba posebnu zaštitu. Konvencija o pravima djeteta pravni je akt snagom zakona koji obvezuje zemlje članice da se pridržavaju njezinih odredbi; i uključuje pravo nadzora nad njegovom provedbom u državama koje su ga prihvatile i ratificirale. Dječja prava nemaju datum isteka. Ona su univerzalna i trajna. Djeca su naša budućnost, ali njihova budućnost ovisi o nama. Svaka generacija prilika je za izgradnju temelja novog i boljeg svijeta. To je prilika koja se ne smije propustiti, odnosno prilika za stvaranje svijeta dostojnog djeteta. UNICEF Hrvatska radi na podizanju svijesti o pravima djeteta već od 2009. godine, kroz Festival dječjih prava u kojemu se obrađuju teme koje se tiču prava djece i mladih.²

Tisuće djece i mladih iz cijele Hrvatske svake godine sudjeluju na Festivalu dječjih prava. To je festival koji slavi i promiče kreativnost djece i mladih u stvaranju filmova, ali prikazuje i kreacije odraslih filmaša koji promiču prava djece i mladih.

¹ <https://www.unicef.org/croatia/en/convention-rights-child> (pristupljeno 20.06.2021.)

² <https://www.unicef.org/croatia/en/convention-rights-child> (pristupljeno 20.06.2021.)

Konvencija o pravima djeteta je opsežan skup međunarodnih pravnih normi posvećenih zaštiti i dobrobiti djece. Taj međunarodni dokument uvodi neke nove pravne standarde i pojmove, dok se dječje potrebe kategoriziraju i dobivaju svoje pravno obilježje. Države se obvezuju na poduzimanje potrebnih mjera za provedbu Konvencije.

„Konvencija o pravima djeteta različite potrebe djece kvalificira kao njihova specifična prava. Općenito, prava se djece, prema Konvenciji, mogu svrstati u nekoliko skupina - osobna, obrazovna, društvena, kulturna, zdravstvena, socijalna, ekonomska i pravosudno-zaštitna. S obzirom na to da su tako sistematizirana prava u stvarnosti obuhvatila sva područja života i sve situacije u kojima se djeca zatiču, ona doista znače, posebice s obzirom na velik broj zemalja u kojima je Konvencija na snazi, važan korak prema poboljšanju pravnih i životnih standarda djece“ (Hrabar 1994: 264).

„Podsjećajući da su Ujedinjeni narodi u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima proglasili da djetinjstvu pripada posebna skrb i pomoć uvjerene da obitelji, kao temeljnoj društvenoj grupi i prirodnoj sredini za razvoj i dobrobit svih njezinih članova, osobito djece, treba pružiti prijeko potrebnu zaštitu i pomoć kako bi ona u potpunosti mogla preuzeti odgovornost u zajednici, uvjerene da dijete, radi potpunog i skladnog razvoja svoje osobnosti, treba rasti u obiteljskoj sredini, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja“ (Konvencija o pravima djeteta, 1989).

2.3. Učestalost izdvajanja u institucije te odnos institucionalnih i izvaninstitucionalnih oblika zbrinjavanja u Europskoj uniji (Hrvatskoj)

Navođenje broja u odnosu na 1000 djece u dobi od 0 do 18 godina u nekoj državi je uobičajeni način izražavanja učestalosti zbrinjavanja djece u institucije. Kada se u UNICEF-u govori o djeci koja borave u institucijama, misli se na svu onu djecu koja se nalaze u dječjim domovima zbog odsustva odgovarajuće roditeljske skrbi ili djecu kod koje se prepoznalo problematično ponašanje pa su radi socijalizacije i odgoja smještene u odgovarajuće ustanove (Gudbrandsson, 2003). Djeca koja su pripadnici etničkih manjina, te djeca roditelja migranata koja su bez roditeljske pratnje počela su se navoditi kao specifične skupine u institucijama.

U zemljama srednje i istočne Europe kao temeljno obilježje može se izdvojiti povećana potreba za skrbi za djecu van primarne obitelji, visok postotak djece u institucijama te veoma slaba tradicija zamjenskih oblika zbrinjavanja djece. Rusija, Bugarska i Rumunjska su vodeće zemlje

s obzirom na broj djece koja žive u institucijama. Na 1000 djece, njih 10 do 20 živi u domovima i institucijama. Odmah za njima su Poljska, Mađarska, Moldavija, Litva, Latvija te Estonija; od 1000 djece, 5 do 10 njih živi u institucijama. Zbog velikog broja djece dolazi do problema zadovoljenja osnovnih dječjih potreba, poput prehrane, brige o zdravstvenom stanju, odjeće i drugih potreba, a nažalost, gore navedena područja predstavljaju najsiromašnije institucije u cijeloj Europi.

U zemljama jugoistočne Europe, u koje spadaju Bosna i Hercegovina, Albanija, Grčka, Hrvatska, Makedonija, Srbija, Crna Gora i Turska omjer je relativno mali, na 1000 djece, njih jedno do troje je smješteno u institucije. Najveći problem su prevelike institucije gdje se može nalaziti i 60 djece, a čak i više. Drugo obilježje, po mišljenju Vijeća Europe je relativno velik broj djece predškolske dobi i dugotrajni smještaj preko pet godina. Neki od najčešćih razloga izdvajanja djece iz primarne obitelji su disfunkcionalnost obitelji te zlostavljanje djece i siromaštvo. Još uvijek se radi na razvoju alternativnih oblika smještaja. Od zemalja jugoistočne Europe, kao dobar primjer se može izdvojiti Grčka koja nema dovoljno velike ustanove (prosjeck je 30 djece), broj djece predškolskog uzrasta je nizak, a udomiteljstvo i alternativni oblici zbrinjavanja su razvijeniji. Razlozi izdvajanja djece su isti kao i u drugim zemljama iz ove skupine, ali poseban problem predstavlja duži ostanak djece u ustanovama.

Glavna obilježja zapadne Europe su relativno mali postotak djece u institucijama, vrlo dobro razvijeno udomiteljstvo i širok raspon alternativnih oblika zbrinjavanja. Omjer smještene djece u institucije je relativno nizak, na 1000 djece je jedno ili manje smješteno u domove i institucije u Velikoj Britaniji, Norveškoj i Islandu. U Danskoj, Njemačkoj, Francuskoj i Portugalu na 1000 djece je njih pet do sedam smješteno u ustanove. U Nizozemskoj, Irskoj, Finskoj, Italiji i Španjolskoj omjer je jedan i pol do tri na 1000 djece.³

³ <https://core.ac.uk/download/pdf/14402911.pdf> (pristupljeno 20.06.2021.)

3. INSTITUCIONALNA SKRB O DJECI BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI

Kada u cijelom procesu dođe do potrebe smještaja djeteta u instituciju, najčešći izbor za nastavak daljnje djetetove skrbi su dječji domovi. „Domovi za djecu su javne ustanove socijalne skrbi o djeci izvan vlastite obitelji, druga po tradiciji organizirana skrb u Republici Hrvatskoj“ (Granić, Đorđević, Krpeljević, 2005).

Rosić (2007) navodi kako se domovi osnivaju u različite svrhe, no prema namjeni razlikujemo sljedeće:

- a. oni koji osiguravaju smještaj i odgoj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, brige i odgoja,
- b. domovi u kojima se osigurava odgoj i smještaj djece koja su privremeno bez obiteljskog odgoja, radi školovanja van njihovog mjesta u kojem su odrasli.

„Domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili dječji domovi su ustanove socijalne skrbi u kojima se ostvaruje odgojno-obrazovna djelatnost i u njih se smještaju djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeca bez roditelja ili je taj smještaj iz bilo kojeg razloga u najboljem djetetovom interesu “ (Rosić 2001:74).

U domovima se osiguravaju stalni, tjedni i privremeni smještaj ili cjelodnevni i poludnevni boravak, te ujedno brinu o odgoju djeteta, obrazovanju, školovanju, zdravlju i svim drugim potrebama djeteta (NN 120/2002).

Dom djetetu osigurava zadovoljavanje životnih potreba kao što su stanovanje, prehrana, odijevanje, održavanje osobne higijene, briga o zdravlju, njegu, čuvanje, odgoj i obrazovanje, psihosocijalnu rehabilitaciju te korištenje slobodnog vremena (Granić, Đorđević, Krpeljević, 2005).

Iako se u Zakonu o dječjim domovima i Pravilniku o uređenju odjeljenja za zaštitu djece i mladeži spominje i institucionalni i izvaninstitucionalni oblik smještaja za djecu, u ovom radu detaljnije ćemo se osvrnuti na institucionalni oblik smještaja, odnosno Dječji dom, iz dva osnovna razloga.

Prvi razlog je taj što se dječji domovi oduvijek spominju kao važni oblici skrbi za djecu. Drugi razlog ogleđa se u tome što je institucionalni oblik smještaja djece bio dominantan tijekom dvadesetog stoljeća.

3.1. Dječji dom

Prvo sirotište osnovano je u Sjedinjenim Američkim Državama 1729. godine kako bi se brinulo o djeci i siročadi zbog sukoba između Indijanaca i Bijelaca u Natchezu u Mississippiu. Sirotišta su rasla, a između 1830. i 1850. godine privatne dobrotvorne skupine osnovale su 56 dječjih ustanova u Sjedinjenim Državama (Bremner, 1970).

Neki stručnjaci drže da su ova sirotišta osnovana kao odgovor na zdravstvene epidemije, primjerice koleru, tuberkulozu i gripu, zatim ratove, priljeve useljenika u određeno geografsko područje, rastuću urbanizaciju te loša ekonomska vremena. Povijesno gledano, sirotište je rezidencija ili skupni dom posvećen brizi o siročadi i drugoj djeci koja su bila odvojena od svojih bioloških obitelji. Primjeri onoga što bi moglo uzrokovati smještanje djeteta u sirotišta jesu slučajevi kada su roditelji umrli, a biološka obitelj je bila nasilna prema djetetu, u biološkom domu bilo je zlouporabe supstanci ili mentalnih bolesti koje su naštetile djetetu ili su roditelji bili prisiljeni otići raditi negdje drugdje i nisu mogli ili nisu htjeli odvesti dijete. Uloga zakonske odgovornosti za uzdržavanje djece čiji su roditelji umrli ili nisu u mogućnosti pružiti skrb na međunarodnom se području razlikuje.

Korištenje državnih sirotišta ukinuto je u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi, Ujedinjenom Kraljevstvu i državama članicama Europske unije tijekom druge polovice 20. stoljeća, ali i dalje djeluju u mnogim drugim regijama na međunarodnoj razini. Iako se pojam "sirotište" više obično ne koristi u Sjedinjenim Američkim Državama, gotovo svaka američka država i dalje upravlja rezidencijalnim grupnim domovima za djecu kojima je potrebno sigurno mjesto za život i u kojima će im biti pružena podrška u njihovim obrazovnim i životnim vještinama. Domovi poput škole Milton Hershey u Pennsylvaniji, Mooseheart u Illinoisu i škole i dječjeg doma Crossnore u Sjevernoj Karolini i dalje pružaju njegu i podršku djeci u nevolji. Iako mjesto poput škole Milton Hershey ima gotovo 2000 djece, svako dijete živi u okruženju male grupe s "kućnim roditeljima" koji često žive mnogo godina u tom domu. Djeca koja odrastaju u tim rezidencijalnim domovima imaju viši postotak završenih srednjih škola nego ona koja provode ekvivalentan broj godina u američkom sustavu udomiteljstva, gdje samo

44 do 66 % djece završava srednju školu. Većina djece koja žive u sirotištima nisu siročad;⁴ četvero od petero djece u sirotištima ima barem jednog živog roditelja, a većina ima neku širu obitelj. Zemlje u razvoju i njihove vlade oslanjaju se na rodbinsku skrb kako bi pomogle siročadi jer je jeftinije financijski pomoći proširenim obiteljima pri uzimanju siročadi, nego ih institucionalizirati. Uz to, zemljama u razvoju nedostaje institucija koje su zadužene za dobrobit djece, a razlog tomu je nedostatak sredstava. Istraživanja koja se prikupljaju u svijetu pokazuju da se te zemlje u razvoju usredotočuju isključivo na pokazatelje preživljavanja, umjesto na kombinaciju svog preživljavanja i druge pozitivne pokazatelje kao što bi to trebala učiniti razvijena nacija. To govori o načinu na koji se mnoge razvijene zemlje ponašaju prema siročadi, jer je jedini fokus na pronalaženju načina da osiguraju svoj opstanak. U razvijenim zemljama siročad može očekivati da će pronaći ne samo dom, već će im zemlje pokušati osigurati sigurnu budućnost. Nadalje, siročad u zemljama u razvoju smatraju se problemom koji treba riješiti, što ih također čini ranjivima na iskorištavanje ili zanemarivanje. U Pakistanu alternativna skrb za siročad često pada na šire obitelji i pakistansko društvo. Iako vrlo često pakistanski građani prihvaćaju siročad zbog njihove kulture i religije, udomljuju se samo siročad čiji su roditelji umrli. To zanemaruje populaciju djece kojoj je potrebna alternativna skrb, bilo zbog zlostavljanja, bilo zbog roditelja koji nisu u mogućnosti brinuti se za svoje dijete zbog siromaštva, mentalnih i fizičkih problema.

3.2. SOS Dječje selo

Hermann Gmeiner u mjestu Imstu, Austrija, 1949. godine osnovao je prvo SOS Dječje selo. Rođen je 23. lipnja 1919. godine u Austriji kao jedno od devetero djece iz skromne radničke obitelji. Kada mu je bilo tek pet godina, majka je preminula i prije smrti izrazila želju da za njega i njegovu braću i sestre brine najstarija sestra Elsa. Studirao je medicinu zbog velike želje da postane pedijatar. Zbog teške životne situacije i sudbine, bio je primoran tražiti pomoć od institucija i domova, ali vrlo brzo je shvatio da mu neće biti od velike pomoći, kao ni drugoj djeci bez roditeljske skrbi. Iz tog razloga je odlučio pomoći djeci stradaloj u Drugom svjetskom ratu koja su ostala bez roditelja. Kada je shvatio da je Austrija postala zemlja udovica i zemlja djece bez skrbi, odlučio je spojiti to dvoje u jednu instituciju. Kako nije imao novaca, odlučio ga je tražiti te je poslao pisma širom Austrije s navedenim razlozima zašto baš ta djeca trebaju živjeti uz obiteljsku atmosferu, odnosno uz majku bez obzira na to što im nije biološka majka. Tražio je samo po jedan šiling, a onda su počeli stizati odgovori, a s njima i traženi novac.

⁴ <https://en.wikipedia.org/wiki/Orphanage> (Pristupljeno 20.06.2021)

Prikupio je dovoljno novaca za izgradnju čak tri kuće za smještaj djece. Godine 1949. nastalo je prvo SOS Dječje selo u Imstu. U periodu od deset godina, uspio je izgraditi deset sela, uključujući Indiju, Latinsku Ameriku, bliskoistočne zemlje, Afriku i mnoge druge zemlje. Pomogao je nezbrinutoj djeci koja su u Drugom svjetskom ratu ostala bez obitelji, domova, skrbi i sigurnosti sela. Njegovo životno uvjerenje u koje čvrsto vjeruje, po kojem je za pravilan rast i razvoj svakog djeteta potrebno zdravo okruženje i kvalitetan obiteljski i socijalni odnos, predstavlja okosnicu SOS koncepta brige o djeci. Zbog lakoće kojom se prilagođuje kulturi i tradiciji u svim zemljama, SOS ideja prihvaćena je u skoro cijelom svijetu, odnosno u 132 zemlje. Danas je aktivno oko 533 SOS Dječjih sela i 2310 popratnih SOS projekata, a to su SOS dječji vrtići i SOS projekti za hitne intervencije. SOS sela imaju između deset i dvadeset SOS obiteljskih kuća koja se grade u atraktivnom okolišu i u blizini metropola.⁵

3.3. Udruga SOS Dječje selo Hrvatska

Udruga SOS Dječje selo u Hrvatskoj djeluje od 25. veljače 1992. godine kao ravnopravni član SOS Kinderdorf Internationala, najveće svjetske nevladine organizacije za brigu o djeci i mladeži sa sjedištem u Innsbrucku u Austriji. Organizacija je neovisna, poštuje različitosti poput vjere, kulture i tradicije, a djelatnost se provodi u zemljama i zajednicama čijem razvoju može pridonijeti zajedno sa svojim projektima i idejama. Djelatnost se bazira na idejama Konvencije o pravima djeteta Ujedinjenih naroda, čije postavke promovira diljem svijeta.⁶

Izvršni dio Udruge SOS Dječje selo Hrvatska čini Nacionalni ured koji koordinira sve SOS projekte u zemlji. Zaposlenici Nacionalnog ureda su profesionalci koji su svoj rad posvetili pomaganju djeci bez roditeljske skrbi kako bi im se dala prilika za izgradnju normalnog i boljeg života. Od siječnja 1993. godine djeluje SOS Dječje selo Lekenik, a od kolovoza 1995. godine i SOS Dječje selo Ladimirevci. Cilj SOS Dječjeg sela je da svako dijete osjeća pripadnost obitelji, odrastanje provede u ljubavi, poštovanju i sigurnosti. Na krilima obitelji svako dijete je zaštićeno i osjeća pripadnost obitelji. Ljubav i prihvaćanje igraju veliku ulogu u liječenju emocionalnih rana i izgrađuju samopouzdanje. Uz pomoć ljubavi i osjećaja pripadnosti, djeca stječu povjerenje u druge, a i vjeru u sebe. Također, djeca su zaštićena od zanemarivanja i zlostavljanja. U slučaju prirodnih katastrofa i ratova štiti se njihova dobrobit, osiguravaju im se skloništa, hrana, zdravstvena zaštita i naobrazba, a to su temeljni uvjeti u kojima se dijete

⁵ <https://repozitorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A221/datastream/PDF/view>

⁶ <https://repozitorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A221/datastream/PDF/view>

može zdravo razvijati. Misija SOS Dječjeg sela je stvaranje obitelji za djecu bez roditeljske skrbi te skrbiti o toj djeci. To su uobičajeno napuštena djeca ili djeca čije se obitelji nisu u stanju brinuti za njih. SOS Dječje selo ima ulogu pomoći djeci u oblikovanju vlastite budućnosti, odnosno pružiti potporu u izgradnji života s vlastitom kulturom, vjeroispovijesti i tradicijom. Također, ono pomaže djeci kako prepoznati i izraziti individualne sposobnosti, interese i talente. SOS Dječje selo osigurava djeci odgoj, školovanje i obrazovanje koja su potrebna kako bi i oni sami mogli pridonijeti unapređenju društva, aktivno sudjeluje u životu zajednice i odgovara na društvene i razvojne potrebe djece i mladih koji su ugroženi. Također, gradi objekte i realizira programe kojima je cilj osnažiti obitelji i spriječiti napuštanje djece. Temeljna uvjerenja i stavovi na kojima se temelji udruga SOS Dječjeg sela su: hrabrost, odanost, povjerenje i pouzdanost. Navedeno su osnova uspjeha SOS Dječjeg sela.

4. IZVANINSTITUCIONALNA PODRŠKA I SKRB ZA DJECU BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI

Ako obitelj nije u mogućnosti voditi brigu o vlastitom djetetu, u tom slučaju se djetetu pronalazi zamjenska skrb, jedan od oblika je udomiteljstvo. Zakon o udomiteljstvu definira udomiteljstvo kao oblik skrbi, ali izvan vlastite primarne obitelji kojim se djetetu ili odrasloj osobi koja je bez skrbi, osigurava smještaj, sigurnost i skrb u udomiteljskoj obitelji, te pruža brigu koja je primjerena i u skladu s njegovom dobi i potrebama. Cilj udomljavanja je osiguravanje skrbi i potpore djetetu u pozitivnom obiteljskom okruženju u skladu s njegovim individualnim planom promjene. Udomiteljstvo se dijeli na srodničko i nesrodničko. Nadalje, ono može biti tradicionalno, specijalizirano, hitno te povremeno udomiteljstvo, ovisno od potreba korisnika (Zakon o udomiteljstvu, 2019, NN 103/15, 98/19)

Specijalizirano udomiteljstvo definirano je kao oblik udomiteljstva u kojem se korisniku pružaju specijalizirane usluge skrbi, zadovoljavanje njegovih osnovnih i individualnih životnih potreba, povezanih uz njegov psihofizički razvoj i razinu funkcioniranja koji odstupaju od razvoja i odrastanja djeteta iste dobi, problema oko zdravstvenog stanja ili invaliditet, ili uz problematično ponašanje (Zakon o udomiteljstvu, 2019, NN 90/2011, 1921)

Termin specijalizirano udomiteljstvo povezuje se terapijskim udomiteljstvom zbog svojih specifičnosti te vrsta usluga i pomoći koju djeci pruža tijekom boravka u obitelji kao rezultat zdravstvenih i socijalnih potreba djece o kojima se skrbi (Lakija, Vukelić, Milić Babić, 2012).

Udomiteljska skrb osigurava zamjensku obiteljsku skrb za dijete tijekom privremene obiteljske krize s ciljem ponovnog spajanja djeteta s obitelji i sprečavanja raspada obitelji. Posvojenje nudi djetetu trajnu zamjensku skrb u obitelji i radi na uspostavljanju pravnog odnosa dijete - roditelj (Radočaj, 2007).

Posvojenje se temelji na potrebama djeteta i tako se stvara trajni odnos roditelja i djeteta, a posvojitelji stječu pravo na roditeljsku skrb. „Posvojenje kao životni odnos trajan i kvalitetan praćen obostranim emocijama njegovih sudionika, ujedno pravni institut kojem želi pogodovati što većem broju zasnovanih posvojenja, ne bi li što više djece smještene u institucije, ostvarilo svoje pravo na obitelj, odnosno pravo na obiteljski život i odgoj u obitelji“ (Hrabar, 2008, 1136).

U Hrvatskoj je posvojenje definirano kao „poseban oblik obiteljskopravnog zbrinjavanja“ kojim se nastoji djetetu bez prave roditeljske skrbi osigurati odrastanje u obiteljskom okruženju, a posvojiteljima se omogućuje status roditelja pravnim putem. U sustavu socijalne skrbi posvojenjem se radi na tome da se djeci bez roditeljske skrbi pruži dom koji je pun ljubavi, sigurnosti i prihvaćanja u kojem će djeca imati priliku izrasti u zdrave osobe (Obiteljski zakon, NN 98/19, čl. 180).

Nastavno na ovo, posvojenje je regulirano Obiteljskim zakonom, Pravilnikom o elementima gdje se analiziraju potrebe korisnika. Prema Obiteljskom zakonu posvojenje je moguće do punoljetnosti djeteta. Ako djetetovo podrijetlo nije poznato ili je u potpunosti napušteno, moguće ga je posvojiti nakon tri mjeseca od rođenja. Pri posvojenju se procjenjuje osobnost posvojitelja u odnosu na djetetovu dobrobit od strane nadležnih vlasti kako bi se djetetu osigurao što bolji novi život u kojem će se osjećati najbolje moguće.

„Institut posvojenja čine odredbe kojima se nastoji ostvariti dobrobit djeteta i izabrati osobe koje će biti najpogodniji roditelji čime se ostvaruje pravo na obiteljski život, kako posvojitelja tako i ujedno posvojenog djeteta“ (Hrabar, 2005).

Sukladno tome, posvojitelj mora imati najmanje dvadeset i jednu godinu, koja je od posvojenika starija najmanje osamnaest godina. U slučaju opravdanih razloga, posvojitelj može biti i osoba mlađa od gore navedenih godina, ako je starija od posvojenika najmanje osamnaest godina. Dijete mogu posvojiti bračni ili izvanbračni partneri, posvojitelj može biti hrvatski

državljanin i strani državljanin, ali je neophodno dopuštanje nadležnog ministarstva i potvrda da je to najbolja opcija za dobrobit djeteta. U udomiteljsku obitelj može biti primljeno najviše troje djece, više u slučaju da se radi o braći i sestrama, majci s djetetom do godinu dana ili djeci i mladim punoljetnim osobama koji su korisnici privremenog smještaja u teškim situacijama. Ako je udomitelj samac može udomiti najviše dvoje djece, a veći broj djece ako se radi o rodbinskim vezama, ali uz prethodnu suglasnost centra udomitelja.

Na službenim stranicama deinstitutionalizacija i transformacija domova za djecu i mlade opisana je kao: "Deinstitutionalizacija (korisnika) je proces kojim se djeci smještenoj u domovima za djecu i mlade bez odgovarajuće roditeljske skrbi te domovima za djecu i mlade s problemima u ponašanju (tzv. smještaj kao oblik institucionalne skrbi), omogućava drugačiji oblik smještaja i skrbi (izvaninstitucionalna skrb) odnosno njihovo uključivanje u život zajednice te prevenira smještaj u domove (tzv. prevencija institucionalizacije) djece i mladih bez odgovarajuće roditeljske skrbi te djece i mladih s problemima u ponašanju osiguranjem izvaninstitucionalnih usluga i službi podrške u zajednici (izvaninstitucionalna skrb). Transformacija (domova) je proces koji se odvija paralelno s procesom deinstitutionalizacije u kojem domovi (i druge pravne osobe koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj) pružaju upravo one izvaninstitucionalne socijalne usluge koje su u skladu s potrebama korisnika u zajednici, te postaju „domovi transformirani u pružatelje usluga u zajednici u svim županijama sukladno potrebama korisnika. Provođenjem tih procesa stvaraju se socijalni, obrazovni, odgojni, kulturni, materijalni i ostali uvjeti za uključivanje korisnika - djece i mladih bez (odgovarajuće) roditeljske skrbi te djece i mladih s problemima u ponašanju u život zajednice. Prije svega, to znači kako je osnovni cilj osnaživanje obitelji djece, pružanje podrške u razvoju roditeljskih vještina i omogućavanje djetetu život u obiteljskom okruženju (primarne, udomiteljske ili posvojiteljske obitelji)." ⁷

4.1. Udomljavanje

Udomiteljstvo je plemenita i odgovorna odluka koja mijenja i poboljšava mnoge živote. Zbog navedenog je od velike važnosti da se takva odluka donese vrlo promišljeno imajući na umu sva iskustva i izazove koje udomiteljstvo sa sobom nosi. Udomiteljstvo je oblik skrbi za dijete

⁷ <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/djeca-i-obitelj-12048/deinstitutionalizacija-i-transformacija-domova-za-djecu-i-mlade-12058/12058> (pristupljeno 20.06.2021)

u zamjenskoj, udomiteljskoj obitelji, kada je njegova primarna obitelj spriječena na bilo koji način skrbiti o djetetu. Ovaj oblik skrbi je privremen, dok se ne poboljšaju uvjeti u primarnoj, biološkoj obitelji. Postoje brojni razlozi zbog kojih se djeca smještaju u udomiteljske obitelji. Djeca mogu ostati bez roditeljske skrbi u slučaju smrti ili razbolijevanja roditelja. Nažalost, najčešći razlozi su napuštanje i zanemarivanje djece od strane obitelji. Da bi se dijete razvilo u zdravu i cjelovitu osobu koja će biti sposobna za samostalan život, poticajno obiteljsko okruženje je neophodno. Ukoliko je djetetu to uskraćeno, udomiteljstvo, za razliku od ostalih oblika izvanobiteljske skrbi, kao što su domovi ili druge institucije, pruža najveću vjerojatnost da će dijete uspješno prevladavati sve teškoće odrastanja.

U Hrvatskoj način odabira potencijalnih udomitelja nije jasno definiran, već se oni koji su zainteresirani i motivirani obraćaju nadležnim centrima za socijalnu skrb sa zamolbom za udomljavanje. Nakon podnošenja zahtjeva, sljedeći korak je prolaženje zakonom propisanih procedura, a zatim dobivaju ocjenu o podobnosti i uvjetima smještaja djece u njihovu obitelj. Prema dosadašnjem iskustvu, udomitelji nisu svjesni težine situacije kroz koju su djeca prošla te je potrebno dodatno informiranje kako bi bili svjesni ozbiljnosti situacije. Također, udomitelji očekuju kako će se djeca vrlo brzo prilagoditi i adaptirati u novu obitelj. S obzirom na složenost i ozbiljnost problema kod korisnika i zahtjeva za sveukupnom brigom o djetetu, odrađuje se priprema udomiteljske obitelji, pripremaju se i biološki roditelji, te se radi na stvaranju uvjeta za povrat djeteta u vlastitu obitelj. Pred udomiteljima stoji odgovoran i težak zadatak gdje je cilj olakšati život najugroženijima. Uz to, promicanjem prava korisnika, očekivanja struke i cjelokupne javnosti sve su veća. (Sladović Franz, B., i Đ. Mujkanović. »Izdvajanje djece iz obitelji kao mjera socijalne skrbi.« Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada, 2, 2003.: 229-241.)

Udomiteljska obitelj pruža smještaj, brigu, hranu, odgajanje, brigu o zdravstvenom stanju i obrazovanju te o drugim potrebama korisnika. Smještaj u udomiteljsku obitelj je prepoznat kao prirodniji i humaniji oblik skrbi u odnosu na smještaj u ustanovu, budući da se temelji na načelima obiteljskog okruženja, održivost socijalnih veza i uključenosti samog korisnika. (CZSS Zagreb – Udomiteljstvo <http://www.czss-zagreb.hr> – Pristupljeno 20.06.2021.).

Udomiteljska obitelj dijete prihvaća kao svojeg člana, a ono dobiva osjećaj pripadnosti obitelji. Udomiteljska obitelj ima dozvolu za obavljanje udomiteljstva, a čine je udomitelj, njegov bračni ili izvanbračni partner i drugi srodnici s kojima udomitelj živi u zajedničkom kućanstvu.

Udomiteljska obitelji je zapravo zamjena za biološku obitelj. (CZSS Zagreb – Udomiteljstvo <http://www.czss-zagreb.hr>- Pristupljeno 20.06.2021.).

Ako dijete nema mogućnost živjeti u vlastitoj biološkoj obitelji, tada je smještanje u udomiteljsku obitelj najbolji izbor.

4.2. Posvajanje

Termin “posvajanje” kroz godine je mijenjao svoje značenje. Na samim počecima je definirao produživanje obitelji u slučaju kada posvojitelji nisu mogli imati vlastitu djecu (Hrabar Korać 2003).

Danas se pojam posvajanja definira kao human čin kojim se zbrinjava i spašava dijete (Hrabar 2008).

Kada je riječ o djeci koja će biti posvojena veoma je važno da budemo odgovorni jer su oni zbog teških životnih iskušenja vrlo emocionalno osjetljivi te se nalaze u situaciji gdje nemaju vlastite roditelje koji će brinuti o njihovoj dobrobiti. To je razlog zbog kojeg su državna tijela dužna djeci odabrati najbolji mogući izbor. Njihova dužnost je prihvatiti dijete koje biološki ne potječe od njih i tako bi zadovoljili svoju želju za roditeljstvom. Vrlo je važno da su posvojitelji odgovorne i zrele osobe pune empatije, kako bi djeci na najbolji mogući način objasnili razlog posvajanja.

Prema Konvenciji o pravima djeteta pravo svakog djeteta je da se upozna sa svojim podrijetlom te da se uvažava njegovo podrijetlo. Također, potrebno je da roditelji do sedme godine života objasne djetetu da je posvojeno, što je i određeno Obiteljskim zakonom.

Kada dijete napuni osamnaest godina ima pravo dobiti uvid u spis o posvojenju u maticu rođenih.⁸

Oni koji imaju želju posvojiti dijete, postat će njegovi roditelji u društvenom, osobnom i pravnom smislu te će mu nadomjestiti roditeljsku skrb za koju su zaknuti. Prema tome

⁸ <https://nadruginacin.hr/wp-content/uploads/2019/05/Zbornik.pdf> (Pristupljeno 21.06.2021.)

možemo zaključiti kako je primarna svrha današnjeg posvojenja zbrinjavanje djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi (Alinčić, 2013).

Postupak posvojenja je upravni postupak na kojem se primjenjuju sva pravila kao i za svaki drugi upravni postupak (Hrabar, Korać, 2003). Centar za socijalnu skrb je zadužen za pokretanje postupka za posvojenje prema mjestu prebivališta i boravišta djeteta na prijedlog osobe koja želi posvojiti dijete (Tomašević, 2014).

Osobe koje žele posvojiti dijete su dužni pribaviti mišljenje Centra za socijalnu skrb o podobnosti za posvojenje. Sljedeći korak je procjena sposobnosti posvojitelja gdje se analizira postojeće obiteljske dinamike, psihosocijalni profil, financijske i radne mogućnosti (Hrabar, Korać 2003).

Prema Obiteljskom zakonu za posvojenje je potreban pristanak oba roditelja ili jednog, ovisno o situaciji, a Centar za socijalnu skrb će posvojitelje upoznati sa svim pravnim obavezama i posljedicama posvojenja (Tomašević, 2014).

Najvažnije za dijete je da dolazi u sredinu gdje će mu biti pružena osnovna materijalna i emocionalna sigurnost. U slučaju djeteta koje ima pasivnu adaptivnu sposobnost, Centar za socijalnu skrb će pozvati roditelje kako bi dali pristanak za posvojenje. Također, roditelji moraju biti obaviješteni od strane službene osobe da od trenutka posvajanja prestaju sve pravne obveze prema djetetu. Biološki roditelji imaju pravo na rok od trideset dana kako bi razmislili o odluci pristanka na posvojenje ili predomišljanju. Ako Centar za socijalnu skrb procijeni i utvrdi da postoji opasnost za dijete, onda se proces posvojenja započinje bez pristanka bioloških roditelja. U međuvremenu će sud izdvojiti dijete iz primarne obitelji izricanjem mjere oduzimanja prava roditelja da živi s djetetom, a dijete će biti smješteno u dom za djecu ili kod udomitelja (Tomašević 2014).

4.3. Deinstitutionalizacija skrbi za djecu i njezini izazovi

Velika Britanija, Irska, Nizozemska, Austrija, Švicarska i Skandinavske zemlje prednjače u zamjeni velikih institucija s onim manjima, a i udio djece koja su smještena u obiteljsko okruženje je u porastu (Gilligan, 1996; Sellick, 1998).

Takva vrsta razvoja je započela još 50-ih godina, a u nekima tek početkom 90-ih prošlog stoljeća. Brzina deinstitucionalizacije je predstavljala odraz socio-ekonomske i kulturalne specifičnosti. Prema Gudbrandssona (2003) u svakom pojedinačnom slučaju moguće je razlikovati tri faze procesa. U prvoj fazi dolazi do prepoznavanja problema koji su vezani uz institucionalnu skrb o djeci; usmjerenost na utvrđivanje potreba djece i procjene kako se njihove potrebe mogu zadovoljiti. U drugoj fazi se radi na usmjeravanju na nalaženje odgovarajućih načina za rješavanje problema koji se vežu za djecu bez skrbi. U trećoj fazi dolazi do paradigme dječjih prava i usmjerena je na najbolji interes djeteta. U ovoj fazi Konvencija o pravima djeteta ima ulogu koja je od velike važnosti, posebno njen naglasak na pravo djeteta na obiteljsko okruženje. Ali, kao što navodi Vijeće Europe, još smo daleko od postizanja navedenog cilja. Ako gledamo kroz povijest, na takav razvoj su utjecali razni čimbenici, ali glavni razlog za smanjivanje broja velikih institucija za djecu i broja djece koja žive u institucijama u zapadnoj Europi i Sjevernoj Americi, najveći učinak su imali financijski razlozi. Previsoka financijska izdavanja institucija u odnosu na alternativne oblike zbrinjavanja djece nisu samo neposredno vezani uz održavanje institucija kao takvih već su vezani i uz povećane potrebe za pomoći djeci koja odrastaju u institucijama i kasnije u životu (Sellick, 1997).

Zahvaljujući Konvenciji o pravima djeteta i njezinom naglašavanju važnosti obiteljskog okruženja za djecu bez roditeljske skrbi, tijekom 90-ih godina je pridano vrijednosni standard izvaninstitucionalnim opcijama zbrinjavanja djece.

5. ISTRAŽIVANJE O ODRASTANJU DJECE BEZ RODITELJSKE SKRBI

5.1. Ciljevi istraživanja

Iako se radi na razvoju institucija za djecu bez roditeljske skrbi i na alternativnim načinima za zbrinjavanje takve djece, nažalost je mnogo onih koji nisu imali dobra iskustva i kojima institucije nisu bile od pomoći. Kao što je već navedeno u ovom radu, jedan od njih kojem institucije nisu pomogle je i začetnik SOS Dječjih sela, Hermann Gmeiner. Osim njega, svakodnevno, možemo pročitati članke u kojima se navode neprimjereni uvjeti u dječjim domovima, a pisano je i o lošim izborima nadležnih osoba, čije odluke negativno utječu na razvoj djeteta kojem je potrebna pomoć. Zadnji takav slučaj koji je odjeknuo Hrvatskom je slučaj malene Nikoline, koja je nemilosrdno ubijena od strane svojih bioloških roditelja, nakon

što je vraćena iz udomiteljske obitelji. Ovo istraživanje će istražiti uvjete u kojima su se nalazili korisnici te koliko su im domovi pomogli u sveukupnom odrastanju.

U radu je obuhvaćena i učestalost zbrinjavanja djece u institucije i razlozi. Navodi se da su u Republici Hrvatskoj najčešći razlozi izdvajanja djece iz bioloških obitelji raspad obitelji, siromaštvo i zanemarivanje djece, a problemi s kojima se suočavaju je dug boravak u institucijama. Ovim istraživanjem pokušat ćemo saznati koliko su dugo djeca boravila u domovima i koji su razlozi zbog kojih su trebali pomoć.

5.2. Metode

U istraživanju su sudjelovala tri ispitanika koji su zbog teške životne situacije bili primorani boraviti u institucijama za djecu bez roditeljske skrbi. Prvi ispitanik je muškarac i ima dvadeset dvije godine, drugi ispitanik je također muškarac i ima devetnaest godina, a treća ispitanica je devetnaestogodišnja djevojka. Istraživanje je odrađeno u mirnoj prostoriji bez publike kako ispitanici ne bi osjećali neugodu i kako bi mogli slobodno odgovarati na postavljena pitanja. Diktafon je korišten za bilježenje odgovora. Intervju s prvim ispitanikom je trajao devet minuta, s drugim dvadeset, a s trećim osamnaest minuta. Pitanja na koja su odgovarali su:

- Koliko imate godina?
- Koliko ste dugo bili u Dječjem domu?
- Jeste li boravili u jednom ili više Dječjih domova?
- Zašto ste u dječjem domu/ Zajednica mladih (Koji su vaši razlozi za dolazak u Dječji dom/ Zajednicu mladih.)
- Kako ste reagirali kada ste prvi puta došli u Dječji dom?
- Kakva su Vaša iskustva tijekom Vašeg boravka u Dječjem domu? Možete li navesti pozitivna i negativna iskustva? Koji je bio Vaš najveći problem u

Dječjem domu?

- Kakav je Vaš odnos bio s drugom djecom/ mladima u Dječjem domu?

*Sada se nalazite u stambenoj zajednici koliko se to razlikuje od Dječjeg doma? iz kojeg razloga ste prebačeni iz dječjeg doma u stambenu zajednicu? Kakav imate odnos s mladima?

- Kakav je Vaš odnos s odgajateljicom?
- Mogu li odgajatelji u Dječjem domu pružiti dovoljno pažnje svakom djetetu?
- Postoji li agresivno ponašanje u Dječjem domu, kako ste se nosili sa time? Ukoliko dođe do svađe, kako se rješava taj sukob?
- Kakva su Vaša prava bila u Dječjem domu? Na koje odluke ste mogli utjecati, o čemu ste mogli odlučivati? (Da li se tražilo vaše mišljenje o nekoj situaciji, npr. O nekoj odluci koja se vas tiče?)
- Koji su Vaši zadaci, odnosno što ste morali izvršavati u Dječjem domu? Postoje li sankcije ako se zadaci ne izvrše?
- Smatrate li da ste se prilagodili životu u Dječjem domu/ Zajednici mladih?
- Kako bi se po Vašem mišljenju mogao poboljšati život djece i mladih u Dječjem domu? Što biste preporučili odgajateljima ili ravnatelju/ici o tome kako da se odnose prema djeci, što da čine, a što da ne čine?
- Gdje sebe vidite i čime biste se htjeli baviti u budućnosti?
- Ima li još nešto što bi željeli reći a da nismo obuhvatili?

5.3. Rezultati

Prvi ispitanik je u domu boravio 18 godina, drugi 14, a treći 3 godine. Samo treća ispitanica je borila u jednom domu, druga dva ispitanika su promijenila tri doma. Razlozi zbog kojih su bili u domovima su:

Ispitanik 1 “Problemi u obitelji. Otac je puno pio i maltretirao nas kada bi došao pijan kući. S mamom sam u dobrim odnosima, stalno se čujemo, dok s tatom uopće ne pričam.”

Ispitanik 2 “Roditelji nisu imali odgovarajuću skrb, nisu se mogli brinuti o nama, pa smo zato morali doći u Dom. Moj tata je umro, a mama nije radila, pa smo zato morali doći ovdje. Imam braću i sestre, petero nas je. Imam dvije sestre. Bio sam s dva brata tu u domu. Ostale sestre su izašle, one su u stanu i rade. Sada sam samo ja tu u domu. Braća isto rade i žive u stanu. Ja ću tu biti do 9. mjeseca i onda ću si naći stan i posao, pomoći će mi odgajatelj u domu. Imam mogućnost nakon doma otići u Knin kod mame živjeti, ali ne želim. Ne sviđa mi se tamo, inače sam iz Knina. Ne želim iz razloga jer je to opet novi život, imao sam 5. godina kada sam otišao iz Knina, tu mi je sve, tako da ne bih volio živjeti u Kninu. Ne znam nikoga dolje u Kninu. Mama je inače iz Srbije, ali su se moji roditelji upoznali u Kninu. Čujem se dosta često s mamom. Ne sjećam se puno života kod kuće, sjećam se kad sam bio još u Kninu i socijalna radnica me odvela, tad sam se malo čudno osjećao, tj. Iznenadno je bilo. Mamu sam tek kasnije pitao kako se to sve dogodilo jer se više ne sjećam, pa mi je ispričala, ja se toga ništa više ne sjećam. Mama mi je rekla da je njoj bilo baš teško, jer je tata umro, nas su odveli. Mislim da su oni samo čekali da nas odvedu, to meni nema smisla. Ne znam točno što se dogodilo, mislim nije to baš u redu, mogli su barem pričekati neki period da prođe. Žao mi je mame jer umro joj je muž i sad odjednom i djecu izgubi. Mogli su barem malo pričekati, ali vjerojatno su smatrali da nas ne može uzdržavati s obzirom da ne radi. Ona je bila medicinska sestra, radila je u ratu a poslije više nije našla posao. Što se tiče odnosa mame i tate ja sam ju pitao kako su se slagali i rekla je da su imali dobar odnos. Ja se toga ne sjećam uopće. Imao sam 5 godina kada mi je otac umro i tad sam došao u Lekenik. Inače sam u dobrom odnosu sa mamom, dok neki nisu. Krive ju za ovu cijelu situaciju, ne znam točno, jer nije radila a tata je umro, pa smo morali u dom. Nismo imali što za jest.”

Ispitanik 3: “Tata se razbolio, završio je u bolnici, ja taman kako sam imala upis u srednju školu i onda sam bila to ljeto s bakom, odnosno sama doma s njom, kako je on bio u bolnici cijelo ljeto, pa je došla kod njega socijalna radnica i imala je s njim razgovor jer nisu znali

kakvo će biti stanje s njime, hoće li se on moći brinuti o meni, a baka je opet prestara i onda je on rekao kao da ima kćer doma i onda su došli kod nas doma i pitali mene hoću li biti doma ili hoću li ići radije u obiteljski dom. Na kraju sam se odlučila za taj obiteljski dom jer mi je bilo lakše s obzirom na to da mi je srednja škola u Velikoj Gorici pa nisam trebala puno putovati. Svaki vikend sam išla kod tate i bake. Moji roditelji su rastavljeni, nisam točno sigurna ali tata je varao mamu ili ona njega. Sлагala sam se bolje s tatom, dugi period nisam bila u kontaktu s mamom, jer kako sam ja ostala živjeti s tatom nije ona mene zvala, a kako sam bila mala nisam ja nju mogla zvati. Imala sam 6 godina kada su se oni rastali. Taj razvod sam podnijela dosta teško, jer odjednom nije sve više bilo kao prije. Nisam shvaćala tad još što se dešava. Kasnije sam se naviknula. Imam 3 brata, jednog starijeg polubrata, svog brata starijeg i mlađeg polubrata. Oni nisu bili u domu. U kontaktu sam s mamom. Kada su se rastali braća i ja smo otišli prvo kod mame, ali ja tamo nisam imala prijatelje, svi su mi bili kod tate i tako sam ja poslije škole svaki put kod tate ostajala i ubrzo sam ipak odlučila živjeti s tatom.”

Na pitanje kako su se osjećali kada su došli u Dječji dom, ispitanik 1 i 3 odgovaraju kako su se osjećali užasno, preplašeno i usamljeno, a ispitanik 2 nije bio ni svjestan zašto je tu, a kasnije se navikao na život u Dječjem domu.

Navode da su i iskustva iz domova više pozitivna i da su zahvalni jer su imali priliku za normalnim životom. Ispitanica 3 navodi da joj je Dječji dom pomogao da se nauči samostalno živjeti zbog zadataka koje je imala u domu.

Također, kada je riječ o odnosima s cimerima, svi odgovaraju da su uglavnom imali prijateljske odnose sa stanarima, a i ako se s nekim nisu slagali, nije dolazilo do neugodnih situacija.

Korisnici su s odgajateljicama imali dobar odnos koji je više naginjao prijateljskom, ali ispitanik 1 navodi kako su imali odgajatelje kojima se “nije dalo raditi”.

Dva ispitanika smatraju da odgajatelji mogu pružiti dovoljno pažnje svima, dok ispitanik 2 smatra da ne mogu zbog previše korisnika, a premalo odgajatelja.

U slučaju pokazivanja agresivnog i problematičnog ponašanja, odgajatelji su svaki put uspijevali riješiti situacije bez eskalacija.

Smatraju kako su imali pravo donošenja odluka, a ako se radilo o nekim većim i važnim odlukama onda su morali biti u dogovoru s odgajateljima.

Navode da su se prilagodili životu u domu i da su zahvalni odgajateljima i institucijama. Nisu sigurni na koji način bi se moglo poboljšati jer su oni bili zadovoljni uvjetima i životom.

5.4. Rasprava

Odgovori ispitanika uglavnom su pozitivni, a najvažnije je da su oni sada osobe koje imaju ambicije i velike planove za budućnost te da njihova sjećanja na djetinjstvo ne utječu negativno na njih. Unatoč navedenom, definitivno ima prostora na poboljšanje rada Dječjih domova. Prema njihovim odgovorima možemo potvrditi da je jedan od glavnih razloga izdvajanja djece iz bioloških obitelji raspad obitelji i siromaštvo. Također, njihovi odgovori potvrđuju kako djeca bez skrbi u domovima ostaju jako dugo, čak i cijeli period djetinjstva do punoljetnosti. Razlog tome su nedovoljno razvijeni alternativni oblici zbrinjavanja djece bez skrbi. Može se i potvrditi da je u Hrvatskoj, u domovima, problem boravka velikog broja djece te time odgajatelji imaju mnogo zadataka i odgovornosti. Jednako tako, u odgovorima ispitanika možemo vidjeti da su se odgajatelji istinski trudili kako bi korisnici domova imali što ljepše djetinjstvo.

6. ZAKLJUČAK

Djeca koja se nađu sami i bez roditeljske skrbi, zaslužuju svu zaštitu države i njenih nadležnih institucija. U Republici Hrvatskoj je nažalost veliki broj djece koji su ovisni o pomoći države i koji su primorani rasti bez roditeljske brige. Unatoč tome što je puno izazova s kojima se susreću institucije odgovorne za djecu bez skrbi, iz svega možemo zaključiti da se daje maksimum kako bi djeca bez roditeljske skrbi imala zdravo odrastanje i djetinjstvo. Najvažnije je, unaprijediti udomiteljstvo, kako bi djeca živjela u obiteljskom okruženju. SOS Dječja sela su veliki napredak jer djeca imaju osjećaj obiteljske zaštite. Mnogo još izazova i rada čeka Republiku Hrvatsku kako bi svojim najmlađima bez roditeljske zaštite pružila priliku za normalan život.

7. LITERATURA

Knjige:

1. Ajduković, M. (2004). Pristupi zbrinjavanju djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Europi. Revija za socijalnu politiku
2. Ajduković, M., Sladović Franc, B., Kregar, K., „Razlozi izdvajanja i obilježja života u primarnoj obitelji djece u javnoj skrbi“, Dijete i društvo, 2/2005, 7, str.328-354; Ajduković, M., „Pristupi zbrinjavanja djece bez odgovarajuće skrbi u Europi“, Revija za socijalnu politiku
3. Hrabar, D. (2008). Posvojenje na razmeđi interesa posvojitelja i posvojenika', Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu
4. Mujkanović. »Izdvajanje djece iz obitelji kao mjera socijalne skrbi.« Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada, 2, 2003.: 229-241.
5. Narodne novine (120/2002). Pravilnik o vrsti domova za djecu i doma za odrasle osobe i njihovoj djelatnosti, te uvjetima glede prostora, opreme i potrebnih stručnih i drugih radnika doma socijalne skrbi. Ministarstvo rada socijalne skrbi
6. Tomašević M. (2014) Obitelj i djeca u Statutu Dubrovačke Republike: osvrt na čedomorstvo, napuštanje i posvojenje djece; Izvorni znanstveni rad
7. Sovar, I. (2015). Institucionalizacija i deinstucionalizacija ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Ljetopis socijalnog rada
8. Sladović Franz, B., Kregar Orešković, K., i Vejmelka L. (2007). Iskustvo života u dječjem domu: kvalitativna analiza izjava mladih. Ljetopis socijalnog rada

Internet:

1. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffst%3A2555/datastream/PDF/view>

2. <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A167/datastream/PDF/view>
3. <https://core.ac.uk/download/pdf/14402911.pdf>
4. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu%3A4955/datastream/PDF/view>
5. file:///C:/Users/Karlovac/Downloads/mocnik_matea_unipu_2017_zavrs_struc.pdf
6. <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/djeca-i-obitelj-12048/deinstitucionalizacija-i-transformacija-domova-za-djecu-i-mlade-12058/12058>
7. <https://en.wikipedia.org/wiki/Orphanage>